Sborník edukačních plakátů s tématikou rasismu, xenofobie, intolerance a šikany v české společnosti

UNIE COMENIUS

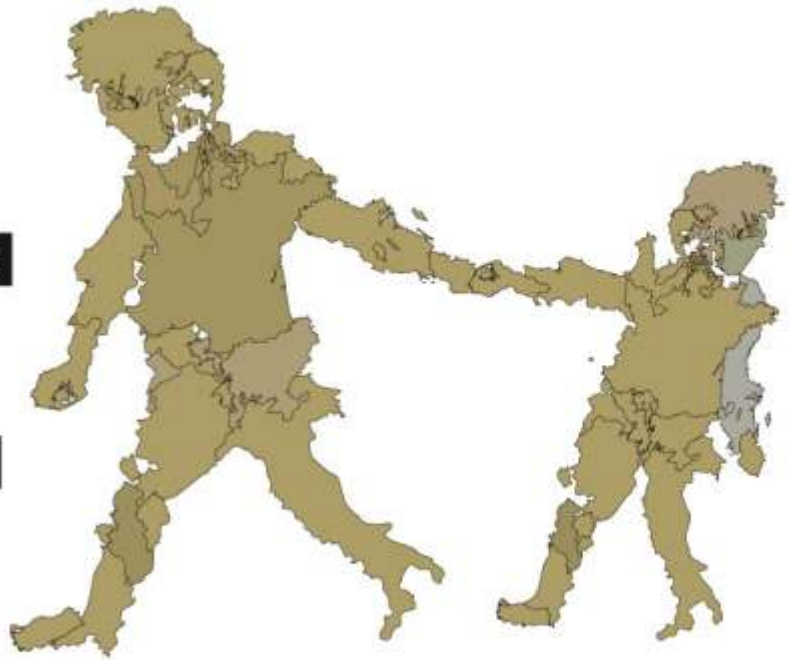
Tato publikace vznikla v rámci projektu
„Vzdělávání pedagogů pro integraci žáků a studentů se specifickými potřebami na ZŠ a SŠ",
reg. č. CZ.1.07/1.2.05/01.0016, který je realizován v rámci OP VK
a financován ze zdrojů Strukturálních fondů EU (ESF)a ze státního rozpočtu ČR.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Sborník edukačních plakátů s tématikou rasismu, xenofobie, intolerance a šikany v české společnosti

EDITOŘI:
VASILIS TEODORIDIS
VÁCLAV VANČATA
VLADIMÍR PŘÍVRATSKÝ

UNIE COMENIUS 2010

Copyright © Unie Comenius, 2010
Illustrations © Tarkan Begzadi, Zuzana Brečanová, Tereza Čermáková, Veronika Červená, Nikola Giacintová, Klára Hájková, Kateřina Hlávková, Iva Hradilová, Sandra Chaloupková, Adrian Jansa, Vojtěch Jasanský, Michal Klimt, Karel Kříž, Matěj Moravec, Jan Olt, Pavel Průša, Petra Roubalová, Jakub Spurný, Markéta Steinertová, Lenka Tomanová, Mikuláš Ungár, Helena Vachudová, Vendula Vavroušková, Markéta Veselá, Přemysl Zajíček, 2010

ISBN 978-80-904885-0-2

UNIE COMENIUS

Tato nestátní nezisková organizace se statutem vědecké společnosti patří k nejstarším polistopadovým organizacím zaměřeným od samého počátku kromě badatelských aktivit také na vzdělávací programy. Náleží mezi respektované instituce u nás a těší se i značné mezinárodní prestiži. Vedle jiných odborných činností se zaměřuje již po řadu let zejména v rozsáhlé přednáškové činnosti právě na pracovníky ve školství, především pedagogy a dále na děti a mládež. Pro tyto cílové skupiny vydala a vydává řadu edukativních materiálů ať již periodického či neperiodického charakteru a připravuje rozsáhlé encyklopedické dílo „Encyclopaedia Comeniana", které zachycuje myšlenkový odkaz díla J. A. Komenského, jeho současníků, předchůdců i pokračovatelů.

UNIE COMENIUS aktivně spolupracuje s vysokými školami připravujícími učitele (zejména s UK v Praze) a s dalšími vysokými školami v ČR a odborníky z EU i jiných zemí světa. Ve svých řadách má univerzitní profesory a další vysokoškolské pedagogy, vědecké a výzkumné pracovníky ústavů AV ČR, UK v Praze a jiných našich i zahraničních univerzit, ale také učitele základních a středních škol a odborníky jiných neziskových organizací a institucí. Během své existence Unie Comenius uskutečnila řadu grantových projektů — včetně projektů podporovaných Evropským sociálním fondem (ESF) — zaměřených na problematiku vzdělávání pedagogů a dalších pracovníků z oblasti vzdělávání a osvěty. Organizuje rovněž řadu let celostátní tematickou soutěž pro děti a mládež „Komenský a my".

VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA GRAFICKÁ A STŘEDNÍ PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA GRAFICKÁ

VOŠG a SPŠG v Praze 1 Hellichově ulici je odbornou školou s dnes již devadesátiletou tradicí. Navazuje na slavnou prvorepublikovou Státní grafickou školu založenou pro další odborné i umělecké vzdělávání tiskařů, typografů, fotografů, knihařů a profesí uplatňujících se v různých oborech souvisejících s tiskařstvím průmyslovým i uměleckým, grafickou úpravou tiskovin a uměleckým i průmyslovým knihařstvím.

Největší proslulosti i společenské prestiže škola dosáhla v třicátých letech za působení jejího ředitele, vynikajícího grafika a designéra Ladislava Sutnara.

Po celou dobu trvání školy na ní působili vynikající grafici, fotografové, knihaři, odborníci ze všech technologických oborů na škole vyučovaných, ale také výborní učitelé ostatních předmětů. Zapomenout nelze ani na tolik potřebné dílenské pracovníky, skutečné mistry svého řemesla.

Školu od jejího vzniku do dnešních dnů absolvovala celá plejáda pozdějších šéfů i majitelů tiskáren, grafiků uplatnivších se doma i v zahraničí, ale i mnoho vynikajících odborníků v polygrafickém průmyslu, fotografů, knihařů a restaurátorů. Ačkoliv se v průběhu let měnila skladba oborů, specifickým rysem této grafické školy vždy byla provázanost mezi návrhovou a technologickou složkou výuky ve všech vyučovaných oborech střední školy a v posledních letech i v zaměřeních tříleté vyšší odborné školy.

Současná doba přináší nové technologické možnosti, ale zároveň tím klade mnohem větší nároky na absolventy odborných škol. Grafický design, polygrafie, užitá fotografie i nakladatelství se propojují s novými elektronickými médii, věda se čím dál více uplatňuje i v tak řemeslně náročném oboru jako je konzervátorství a restaurátorství. Jelikož při výuce nelze opomíjet rozvíjení talentu, všeobecné vzdělání, ale ani větší míru specializace a schopnost vyrovnávat se s měnícími se technologickými podmínkami, je právě vyšší odborné vzdělávání vhodným prostředkem k získání vysoké kvalifikace v rozumném čase s poměrně malými náklady pro studenty i naši společnost.

Základním cílem projektu ESF „Vzdělávání pedagogů pro integraci žáků a studentů se specifickými potřebami na ZŠ a SŠ" je připravit experty, učitele a budoucí učitele, na ZŠ a SŠ, kteří budou specializováni na poradenství a podporu při řešení problematiky integrace jedinců a skupin se specifickými vlastnostmi a potřebami ve vzdělávacím a výchovném procesu.

Pracovníci s touto kompetencí budou pak: a) schopni identifikovat problémy v této oblasti, b) navrhovat adekvátní řešení podle konkrétní situace a podmínek školy, c) navrhovat preventivní opatření a cíleně předcházet společenské exkluzi, d) poskytovat poradenství a podporu kolegům.

Projektová příprava se orientuje na formování kultivované tolerance u učitelů a zprostředkovaně i jejich žáků v rámci nového multikulturního školství v rámci spádové oblasti Středočeského kraje. Konkrétně jde zejména o oslabování xenofobních reakcí žáků a učitelů, porozumění otázkám sociální stratifikace, pochopení příčin gender problémů a problematiky pohlaví, iracionálních postojů a projevů chování k handicapovaným, agresivity a různých forem skryté či otevřené diskriminace, a také problematiky ontogeneze, pohlavního a sociálního dozrávání s ohledem na variabilitu lidských populací a sociálních skupin.

Pro potřeby projektu bylo připraveno pět publikací, které mají nejen informovat a vzdělávat cílovou skupinu, ale také, a to ne v poslední řadě, napomoci udržitelnosti tohoto projektu v budoucnosti.

Předkládaný sborník edukačních plakátů je však svým charakterem jiný. Jedná se o katalog výtvarných prací, které přihlásili studenti propagační grafiky Vyšší odborné školy grafické v Praze 1, Hellichově ulici do soutěže vyhlášené Unií Comenius. Vítězné práce byly podkladem pro realizaci výstavy konané pod záštitou paní děkanky doc. PhDr. Radky Wildové, CSc. na půdě Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Výběr těch nejzajímavějších děl byl podkladem pro přípravu pěti kumulativních plakátů, které byly distribuovány mezi členy cílové skupiny projektu. Nicméně tento výběr zdaleka nezahrnul veškeré výtvarné práce, a ani tematické problémy. Pozitivní ohlas členů cílové skupiny projektu na tuto výstavu a na zmíněný výběr pěti plakátů vedl členy realizačního týmu projektu k myšlence připravit publikaci zahrnující většinu výtvarných prací přihlášených do soutěže.

Momentální kulturní a sociální situace v české společnosti je velice složitá. Názory „obyčejných" lidí vykazují značnou setrvačnost a stupeň konzervativnosti pramenící z předsudků a neznalosti konkrétních jevů a podstaty problémů. Mnoho z těchto negativních postojů je značně posilováno některými medii a politiky. Z tohoto důvodu jsme jako závěrečnou publikaci projektu zvolili tento sborník prací mladých výtvarníků, kteří vidí a chápou problémy podobně jako jejich vrstevníci. Doufáme, že tento katalog, možná i trochu provokující, povede k zamyšlení a k následnému kladení otázek sobě i okolí. Předkládaná reflexe problematiky rasismu, xenofobie, intolerance a šikany jasně ukazuje, že restriktivní opatření mají jen velmi omezenou účinnost, udržitelnost a dosah. Podstatu člověka a jeho myšlení lze v krátkodobém horizontu pouze usměrnit, nikoliv však změnit.

Přáli bychom si, aby motem této publikace nebylo všeobecně známé heslo *„Nemyslíš – zaplatíš"*, ale *„Mysli, ptej se – pochopíš a porozumíš"*. ❙ *Editoři* ❙

Následující definice stručně a výstižně charakterizují pojmy: šikana, rasismus, xenofobie a intolerance, které se zároveň staly hlavním tematickým rámcem a předlohou pro vytvoření již zmíněných edukačních plakátů.

Šikana (z francouzštiny: chicane, „šikanování; malicherný spor; přepážka, příčka; průchod [překážkami]") slovní, ale i fyzické, psychické a sociální ubližování ze strany silnějších vůči slabším, které se děje delší dobu. Existuje ve všech věkových a sociálních skupinách, například ve školách, v armádě (tzv. mazáctví), na pracovištích, zvláště v důsledku zostřující se konkurence jako mobbing (profesní šikana mezi spolupracovníky) a bossing (šikana podřízených nadřízenými). Zpravidla se odehrává v kontextu nějaké sociální struktury, s jejímž posláním je v příkrém rozporu – na školách, v internátech, ve výchovných ústavech, věženích, v armádě apod. Jejich společným rysem je, že tvoří jakési uzavřené celky s nedobrovolným až nuceným pobytem, z něhož není, alespoň po určitou dobu úniku (bez sankce), což právě napomáhá vzniku šikany.

Šikanou nejsou jednorázové tzv. křticí rituály, například nepříjemné až odporné a bolestivé zasvěcování nováčků 1. ročníku vysoké školy ve Francii – tzv. bizutage. ❙ *Jaroslav Malina* ❙[1]

Rasismus postoj založený na ospravedlňování, reprodukci nebo úsilí o dosažení asymetrické distribuce politické, ekonomické a symbolické moci na základě esencializace selektivně zvolených lidských somatických znaků, které jsou chápány jako vrozené dispozice lidských rasových skupin, přímo ovlivňující kolektivně sdílené intelektuální, sociokulturní a hospodářské chování a výkonnost.

Rasismus jako politický aktivismus a ideologie se snaží o institucionalizaci politického řádu založeného na rasové hierarchii a vymykajícího se politickému konsenzu. Partikularizující rasismus, argumentačně těžící z rasové teorie a používající biologické metafory, se postupně prosadil proti univerzalistickým aspiracím osvícenství na přelomu 18. a 19. století. V polovině 19. století se zejména prostřednictvím děl Roberta Knoxe nebo Arthura de Gobineaua stal rasismus součástí západní politické kultury. Rasistické postoje se upevnily v období koloniální expanze Západu; zdá se však, že vycházejí z obecných mechanismů předsudku a diskriminace. Svou nejextrémnější formu našel rasismus v národním socialismu v Německu (hlásání arizace), jehož se stal ideologickou základnou. Vyskytoval se však také po druhé světové válce (apartheid, černošský problém v USA, situace Židů v SSSR). V důsledku rezolucí přijatých mezinárodními organizacemi (Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, přijatá roku 1965 Organizací spojených národů) a celosvětového hnutí za občanská práva byl však vliv rasismu v politické kultuře demokratických zemí ve druhé polovině 20. století marginalizován. ❙ *Ivo T. Budil, František Čapka, Jaroslav Malina* ❙[2]

Xenofobie (z řečtiny: xenos, „cizí" a fobos, „strach, obava, odpor") odpor, nepřátelství, nedůvěra ke všemu cizímu, k jinakosti; chování a postoje dané biologickou předurčeností, které jsou vlastní snad všem živočišným druhům člověka nevyjímaje, u něhož tvoří živnou půdu pro šovinismus, rasismus a podobné projevy. Opakem je tolerance, která je naopak výsledkem enkulturace.

Základ pro xenofobní chování (zvláště vůči příslušníkům jiných etnik) se zřejmě utváří na základě zkušeností získaných v rané ontogenezi na základě vývoje percepčních schémat obličeje (vývoj obličeje). Projevem kategorizace percepce obličeje je vedle rozpoznávání pohlaví také tzv. „efekt jiné rasy" (anglicky: other race effect), kdy – a to i na neurofyziologické úrovni – vnímáme a rozlišujeme obličeje příslušníků jiných etnik odlišně (například pomaleji, pokud danou osobu neznáme).

❙ *Vladimír Blažek, Jaroslav Malina* ❙[3]

Intolerance je opakem tolerance, tedy nesnášenlivost. Nejčastěji se vyskytuje intolerance generační nebo intolerance etnická. Příčinou intolerance mohou být jiná hodnotová škála, jiné kulturní nebo náboženské zásady, stravovací nebo rodinné zvyky, případně specifické chápání společnosti nebo životního prostředí (například intolerance obyvatel města a venkova).

❙ *Václav Vančata* ❙[4]

[1,2,3]| *Antropologický slovník on-line, Masarykova univerzita v Brně* |
[4]| *Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze* |

AUTOŘI PLAKÁTŮ:

- Tarkan Begzadi I 14 I
- Zuzana Brečanová I 12 I 13 I
- Tereza Čermáková I 28 I 33 I
- Veronika Červená I 23 I
- Nikola Giacintová I 29 I
- Klára Hájková I 39 I
- Kateřina Hlávková I 20 I 35 I 36 I 37 I
- Iva Hradilová I 24 I 25 I 27 I
- Sandra Chaloupková I 26 I
- Adrian Jansa I 20 I 38 I
- Vojtěch Jasanský I 18 I 31 I
- Michal Klimt I 11 I
- Karel Kříž I 18 I
- Matěj Moravec I 16 I 17 I 19 I 32 I 38 I 39 I
- Jan Olt I 30 I
- Pavel Průša I 19 I 21 I
- Petra Roubalová I 23 I
- Jakub Spurný I 22 I
- Markéta Steinertová I 26 I
- Lenka Tomanová I 17 I 29 I
- Mikuláš Ungár I 30 I 31 I
- Helena Vachudová I 32 I
- Vendula Vavroušková I 11 I 21 I 24 I 36 I 37 I
- Markéta Veselá I 25 I 27 I 34 I
- Přemysl Zajíček I 14 I 28 I 33 I

Michal Klimt

Vendula Vavroušková

I Zuzana Brečanová

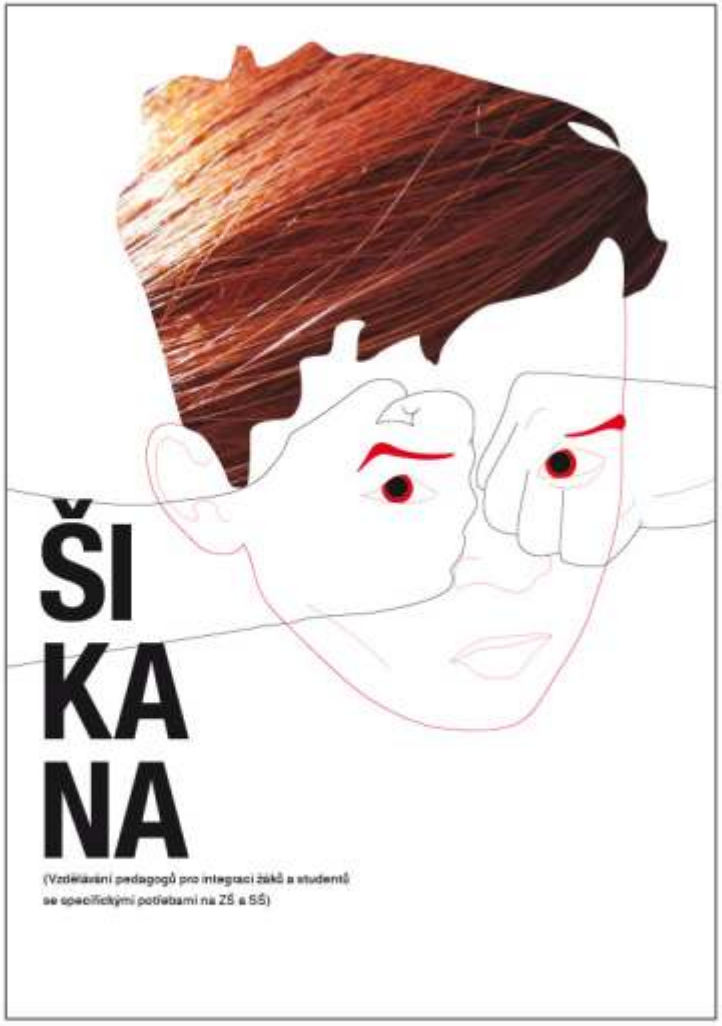
I Zuzana Brečanová

I Zuzana Brečanová

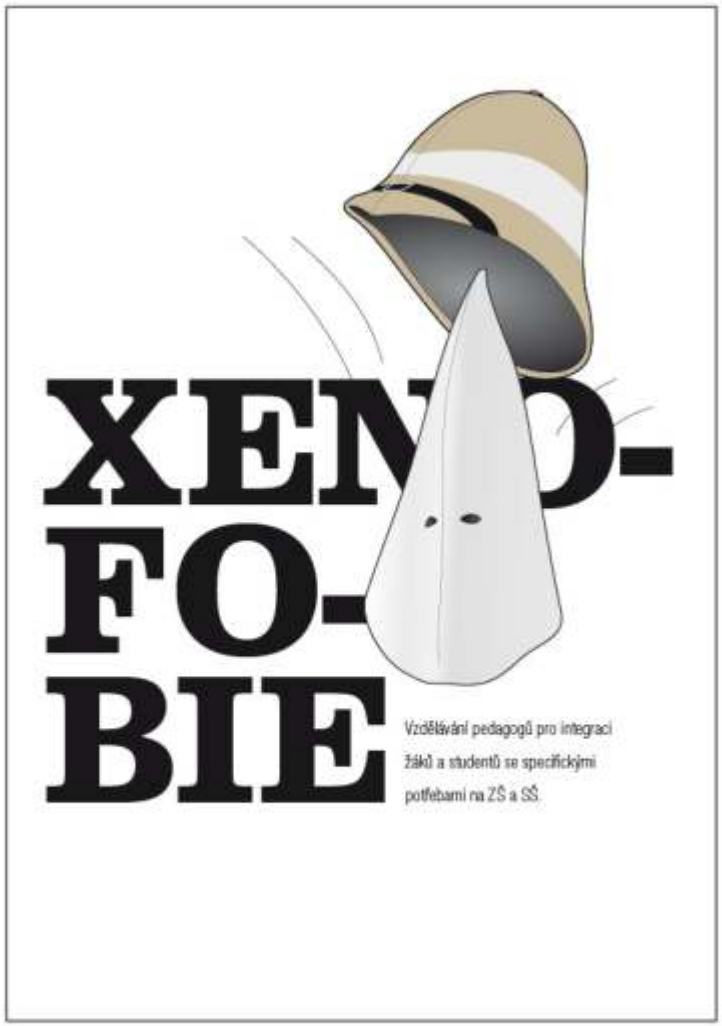
I Zuzana Brečanová

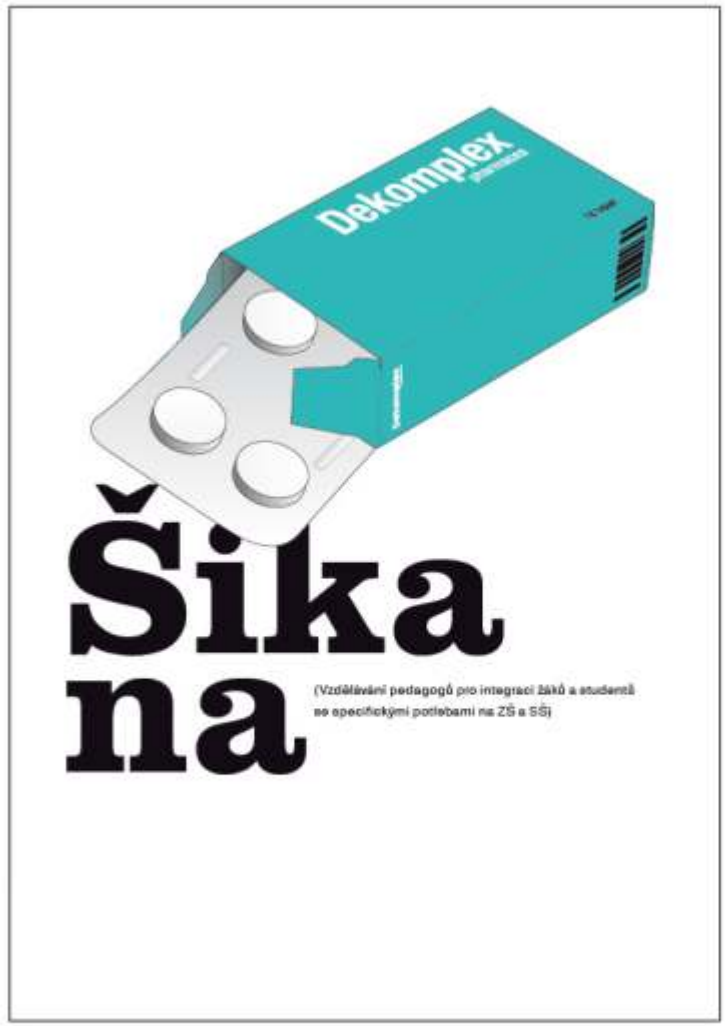
Tarkan Begzadi

Přemysl Zajíček

Tarkan Begzadi

Tarkan Begzadi

I Matěj Moravec

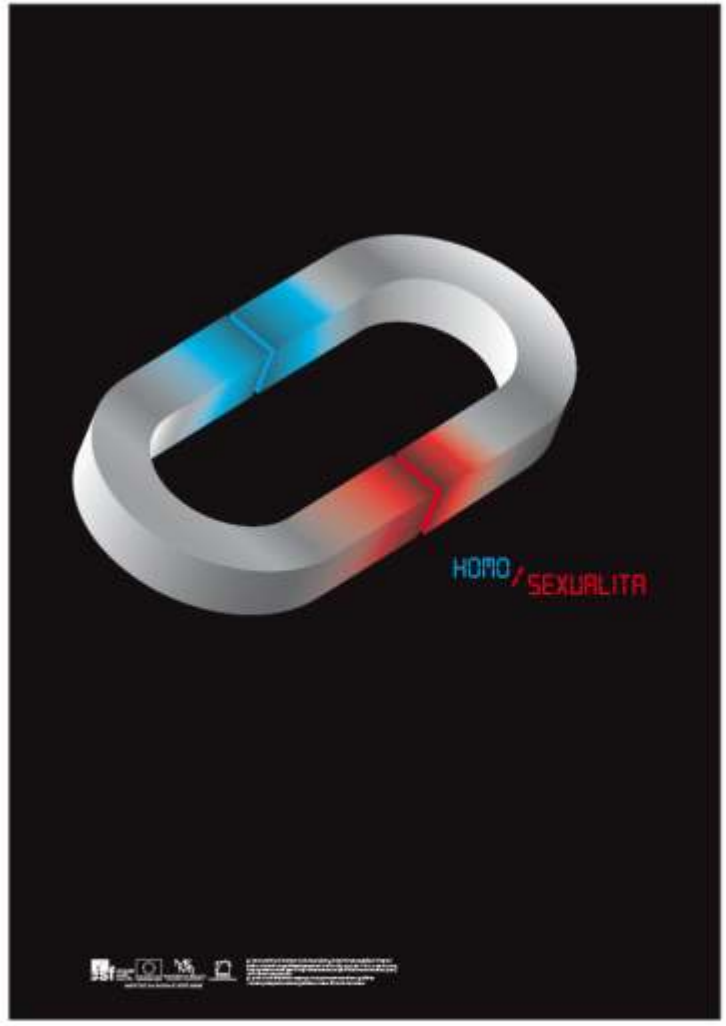
I Matěj Moravec

(°¡° + °¡°)=(\i/ + °¡°)=(\i/ + \i/)

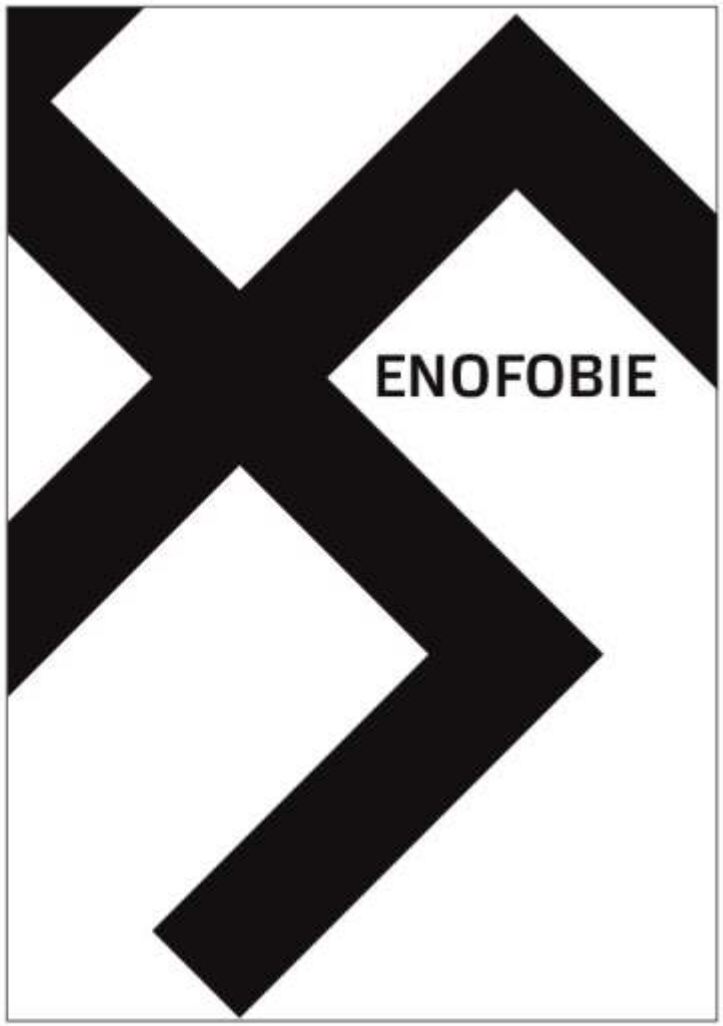
= °¡°

= \i/

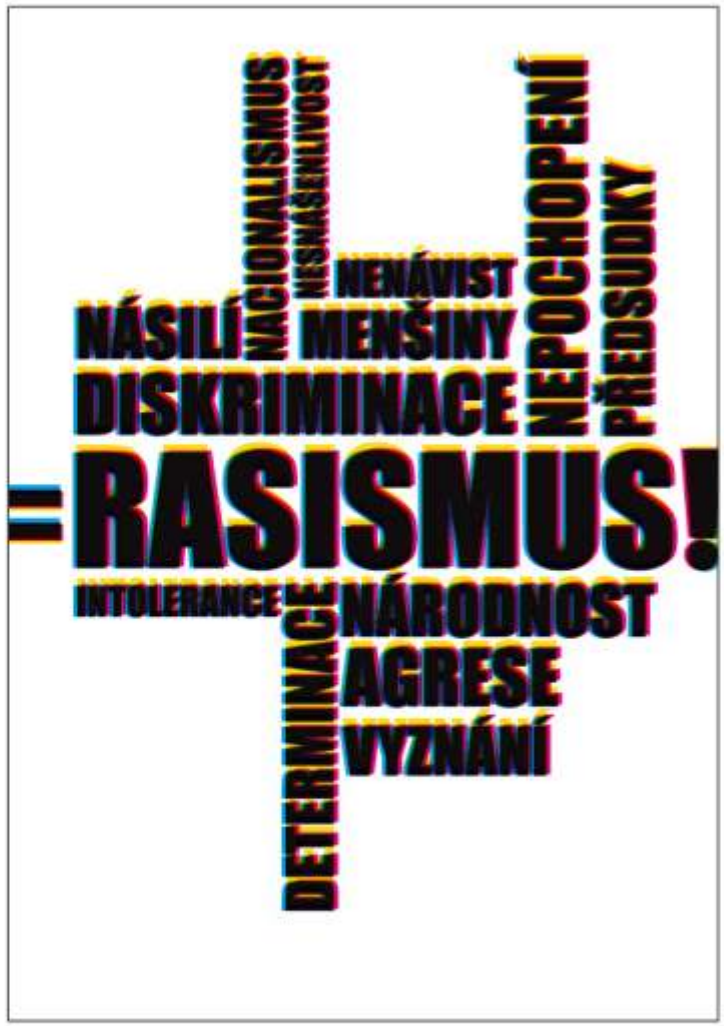
I Matěj Moravec

I Lenka Tomanová

I Karel Kříž

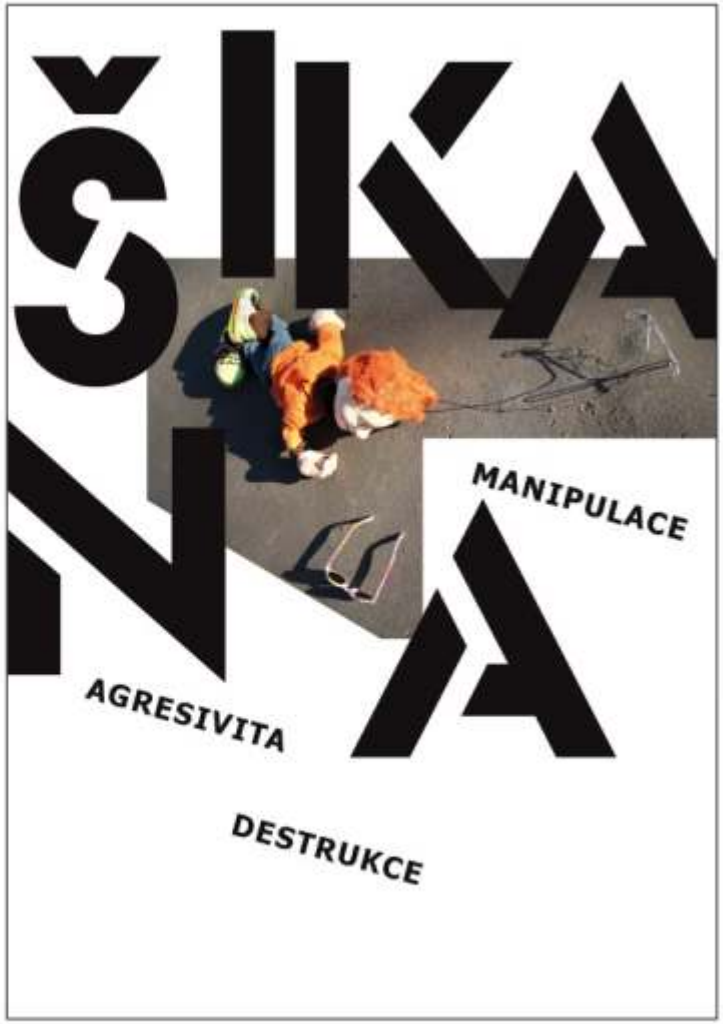
I Vojtěch Jasanský

Matěj Moravec

Pavel Průša

I Adrian Jansa

I Kateřina Hlávková

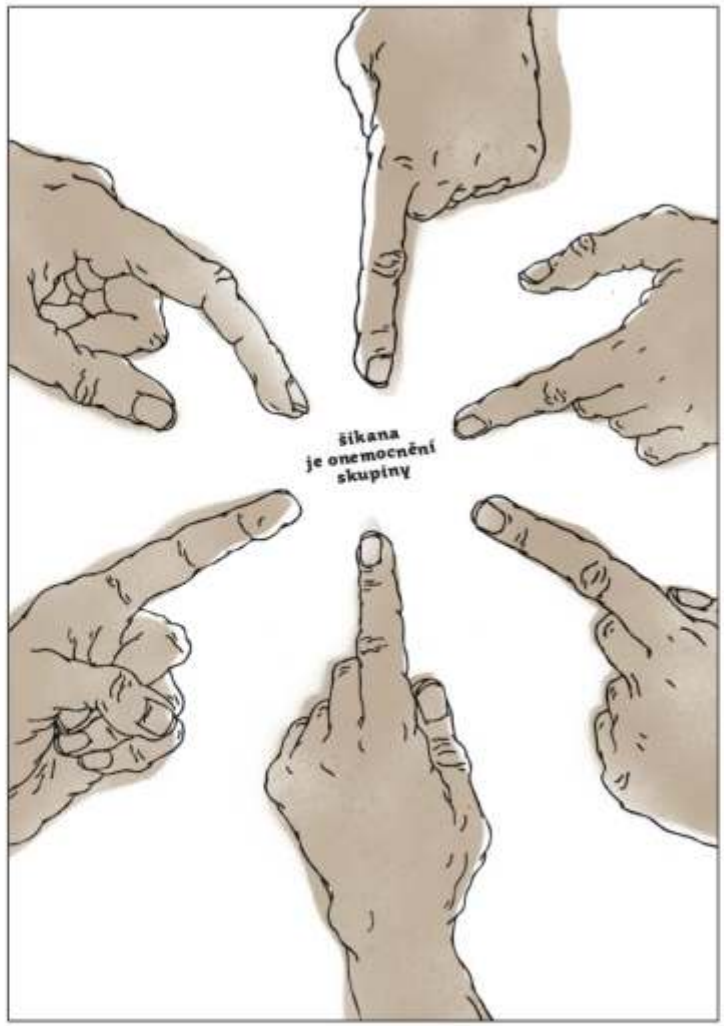
Vendula Vavroušková

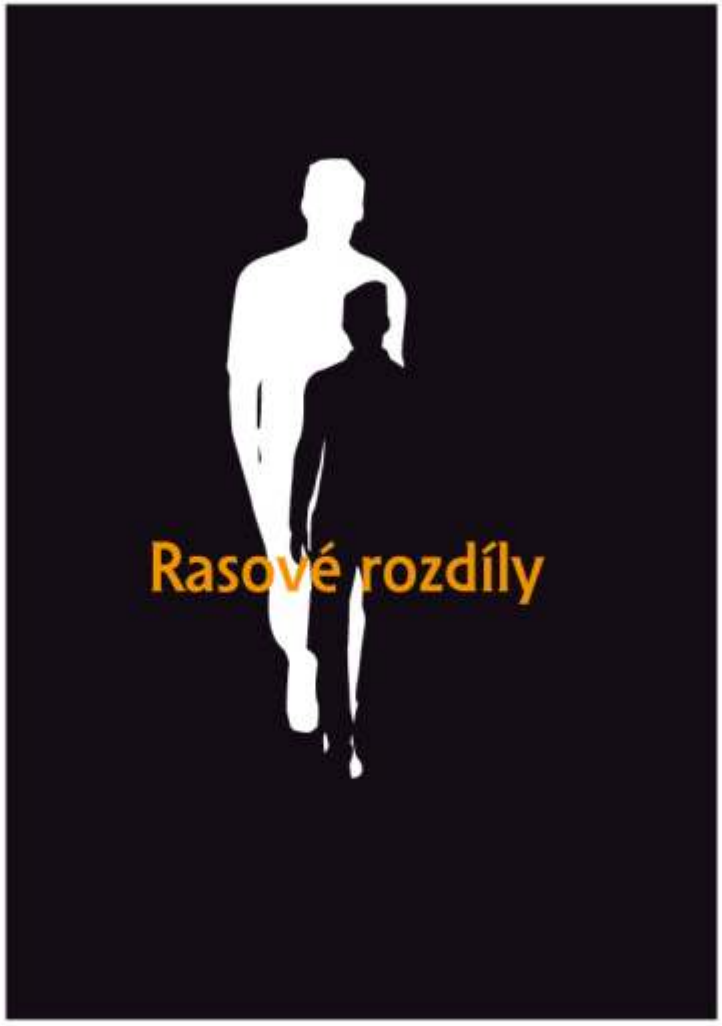
Pavel Průša

Jakub Spurný

Jakub Spurný

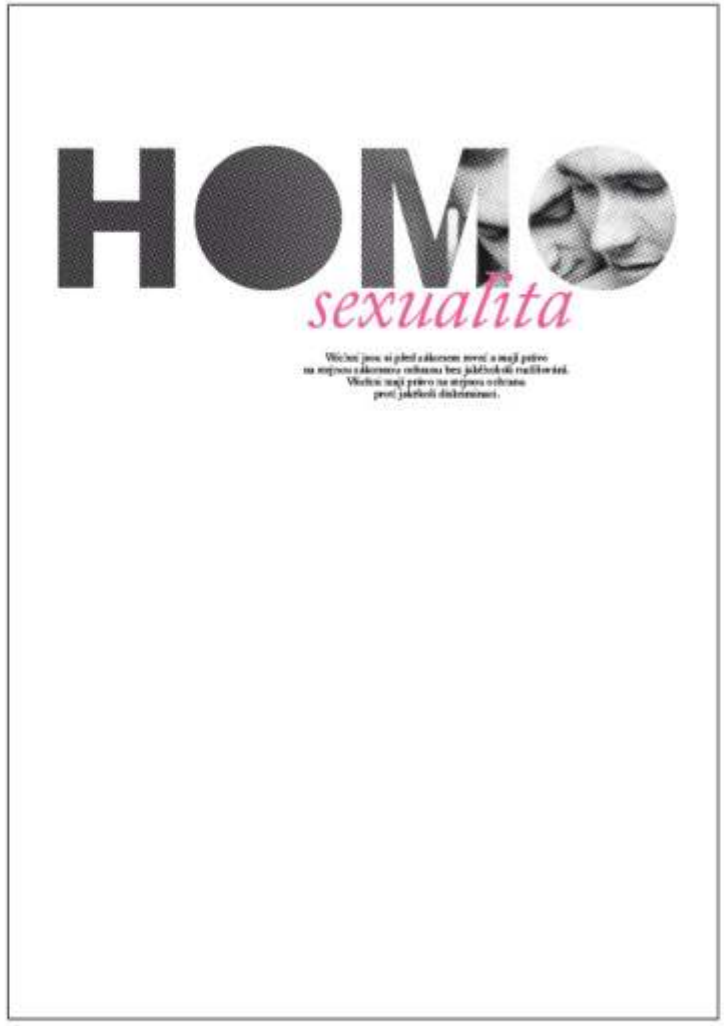

I Veronika Červená

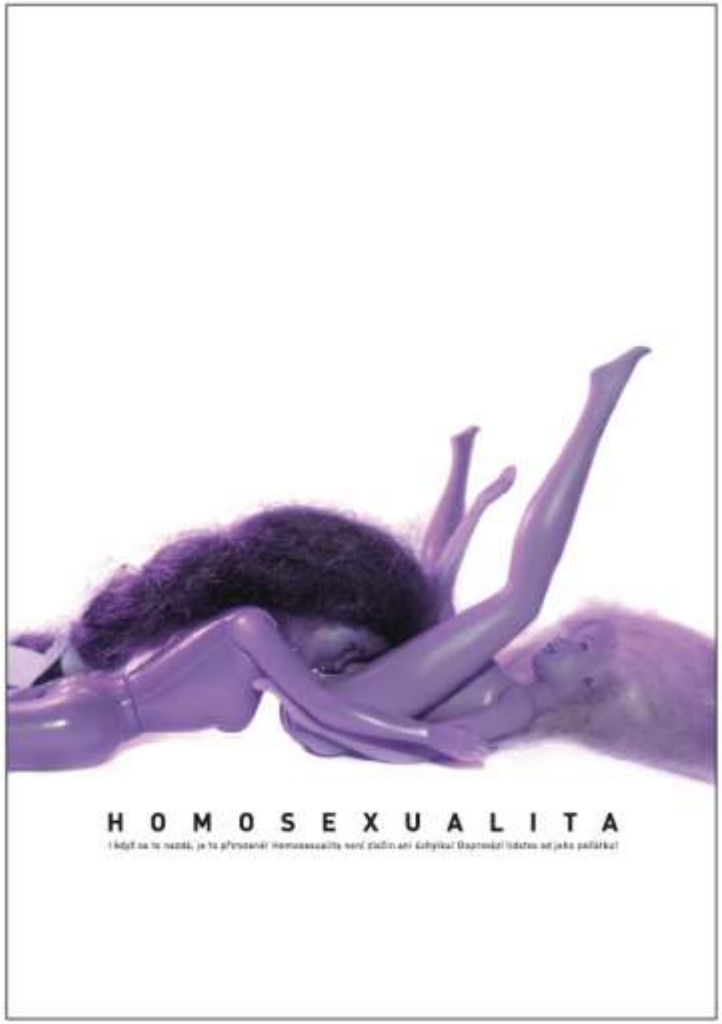

I Petra Roubalová

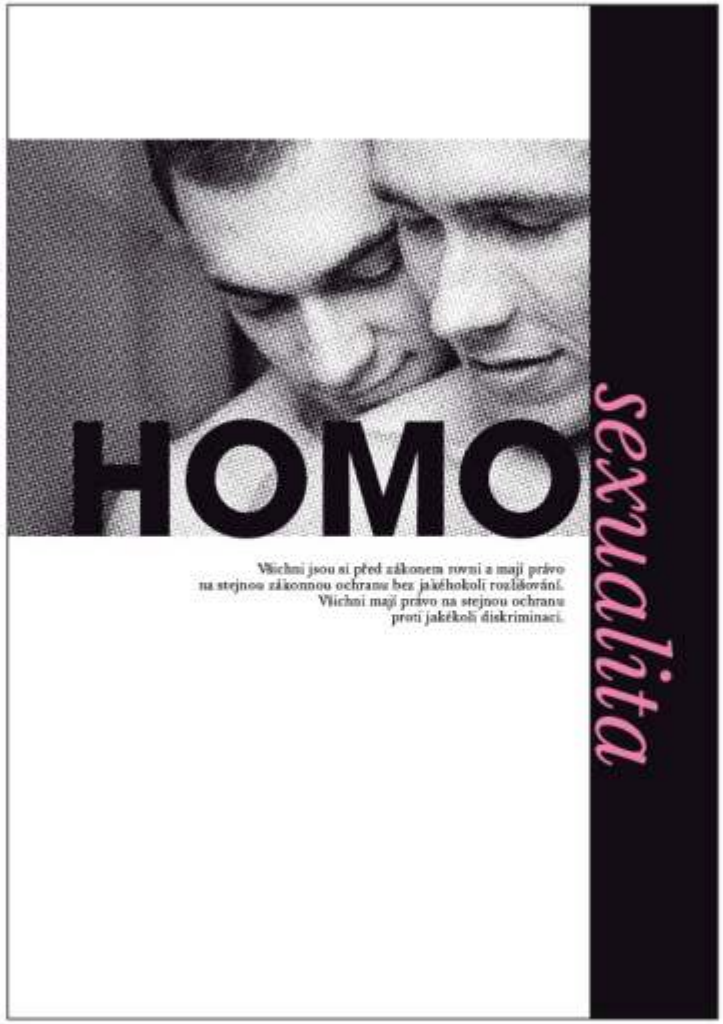

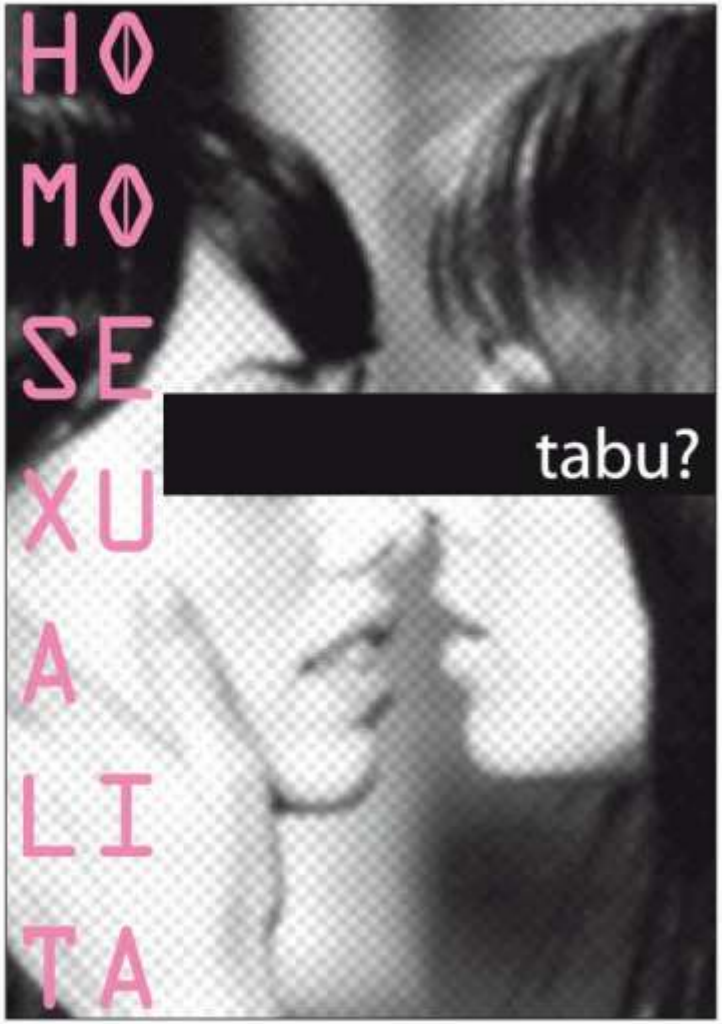
Iva Hradilová

Markéta Veselá

Iva Hradilová

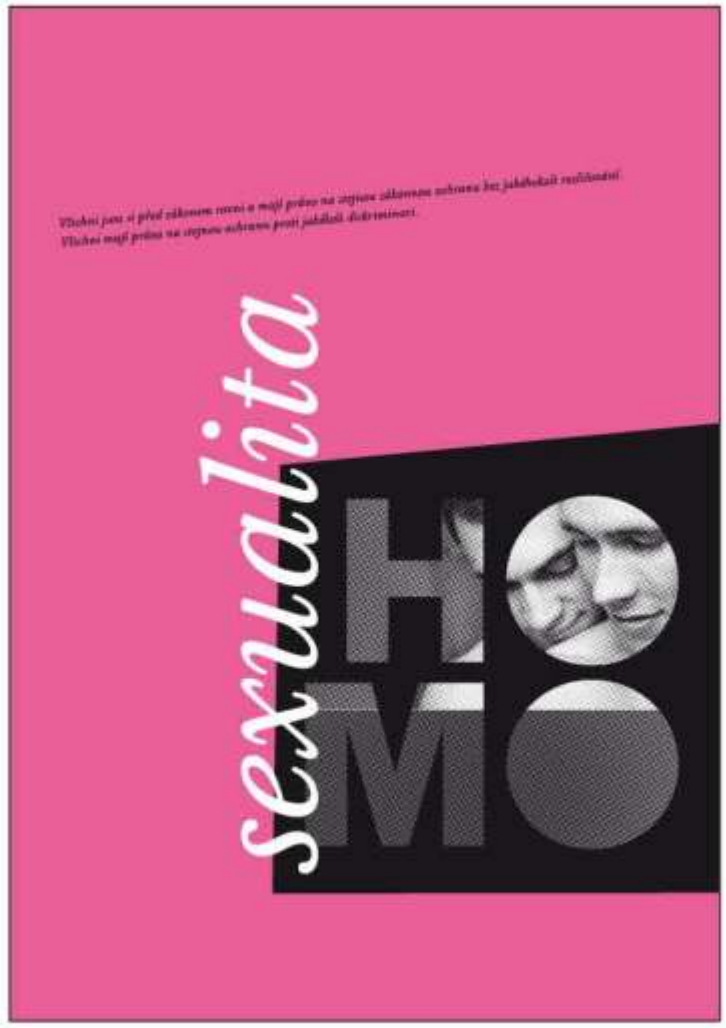
I Sandra Chaloupková

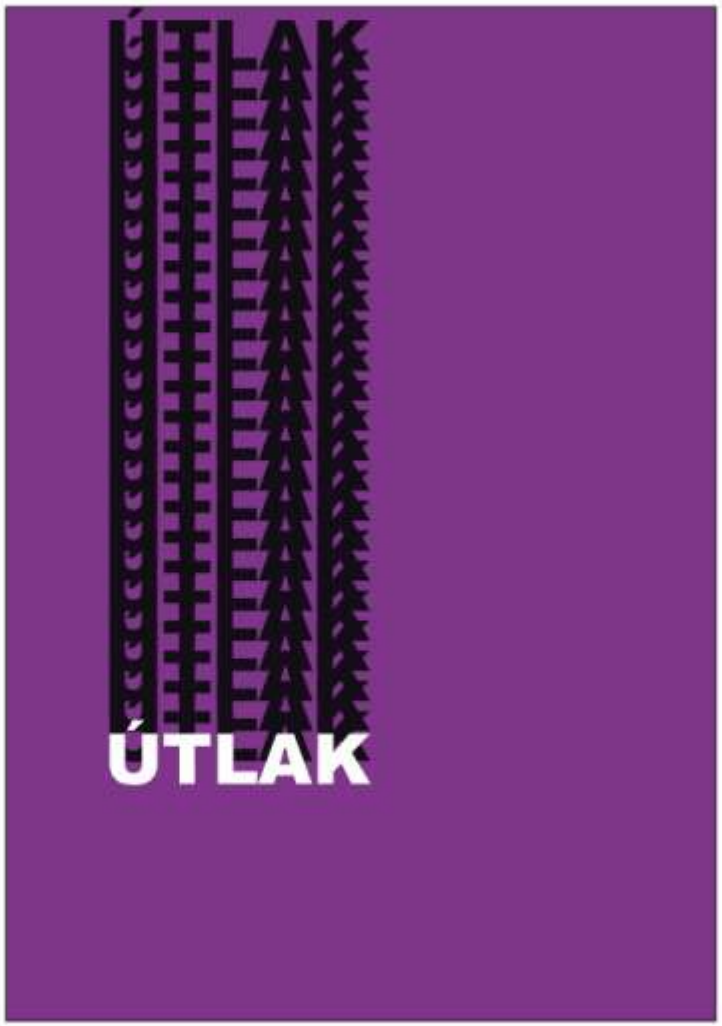
I Markéta Steinertová

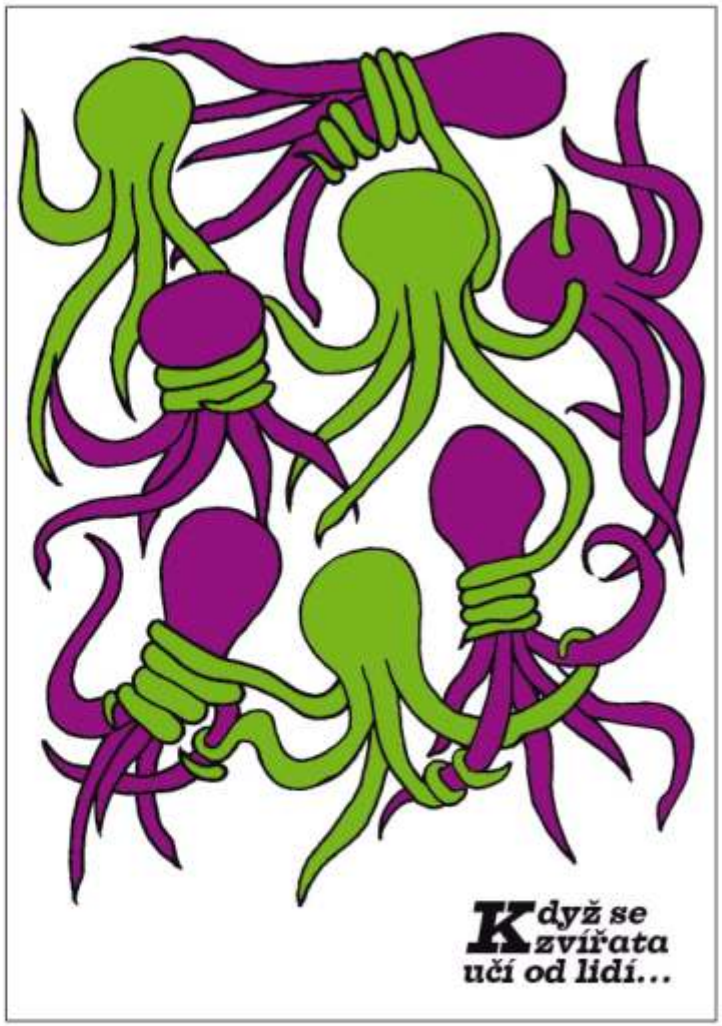
Markéta Veselá

Iva Hradilová

I Tereza Čermáková

I Přemysl Zajíček

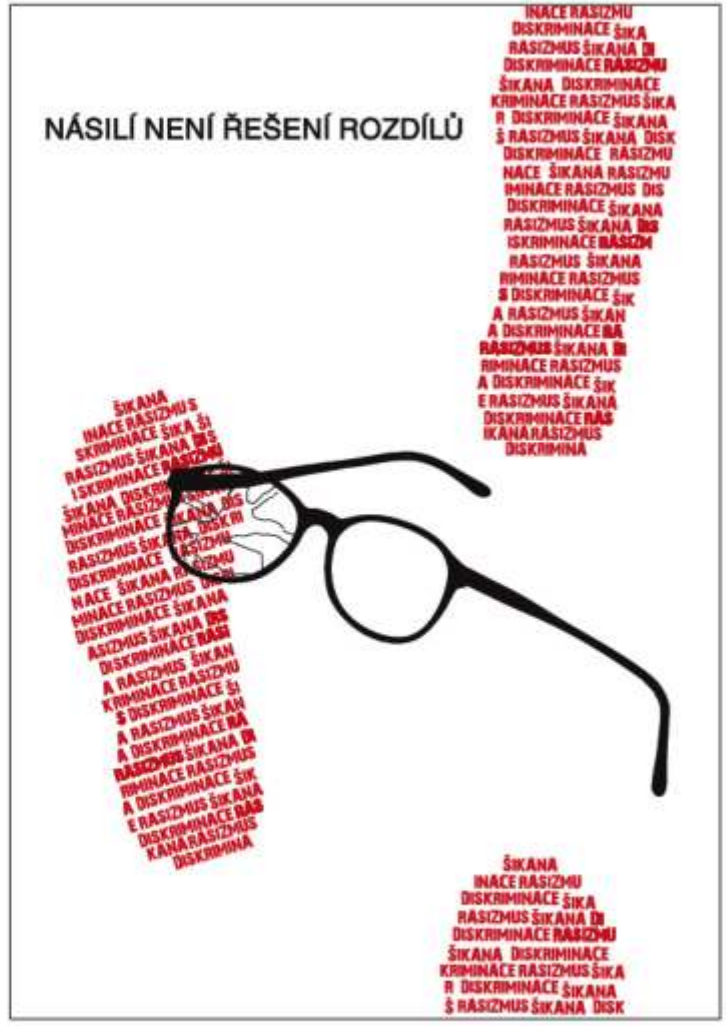
Nikola Giacintová

Lenka Tomanová

Mikuláš Ungár

Jan Olt

Vojtěch Jasanský

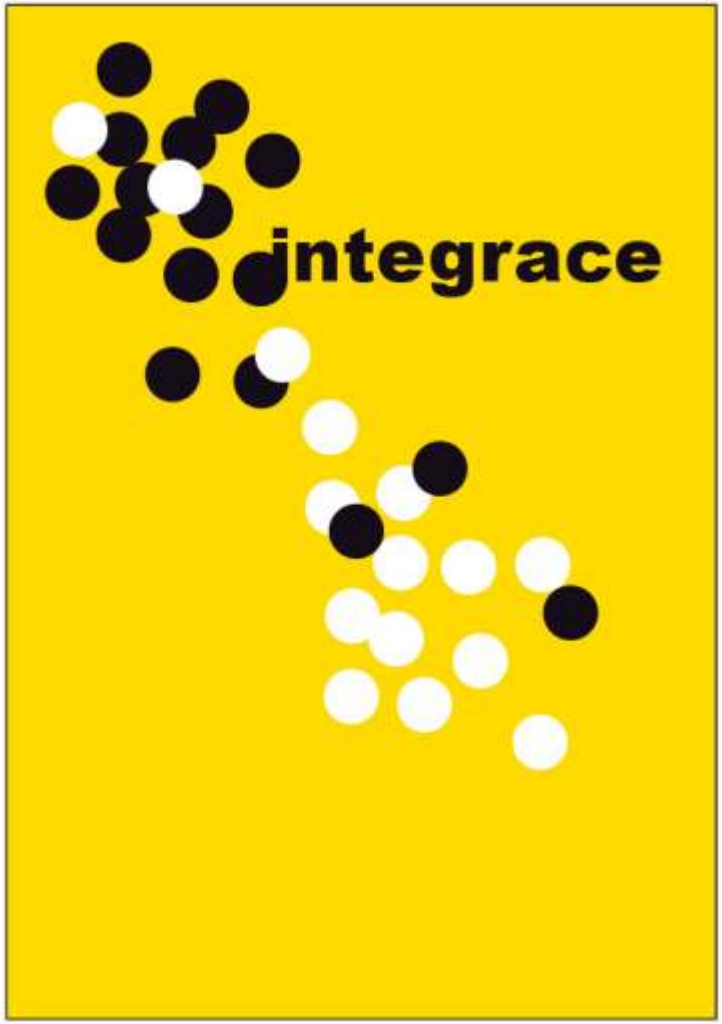
Mikuláš Ungár

I Matěj Moravec

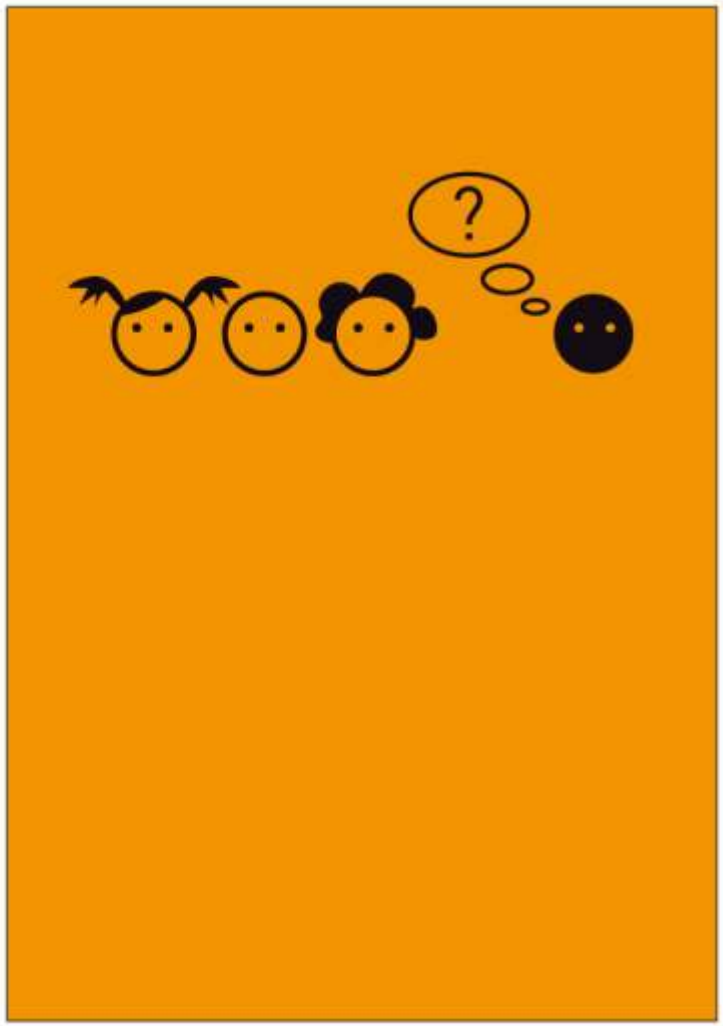
I Helena Vachudová

Tereza Čermáková

Přemysl Zajíček

I Markéta Veselá

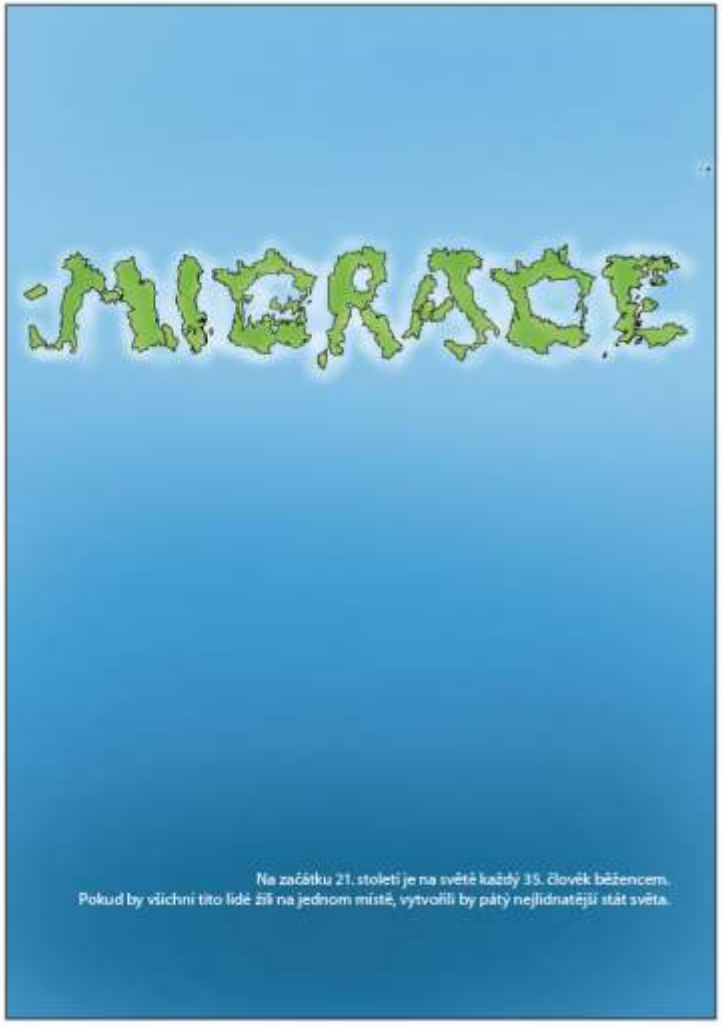
I Markéta Veselá

Kateřina Hlávková

Kateřina Hlávková

I Vendula Vavroušková

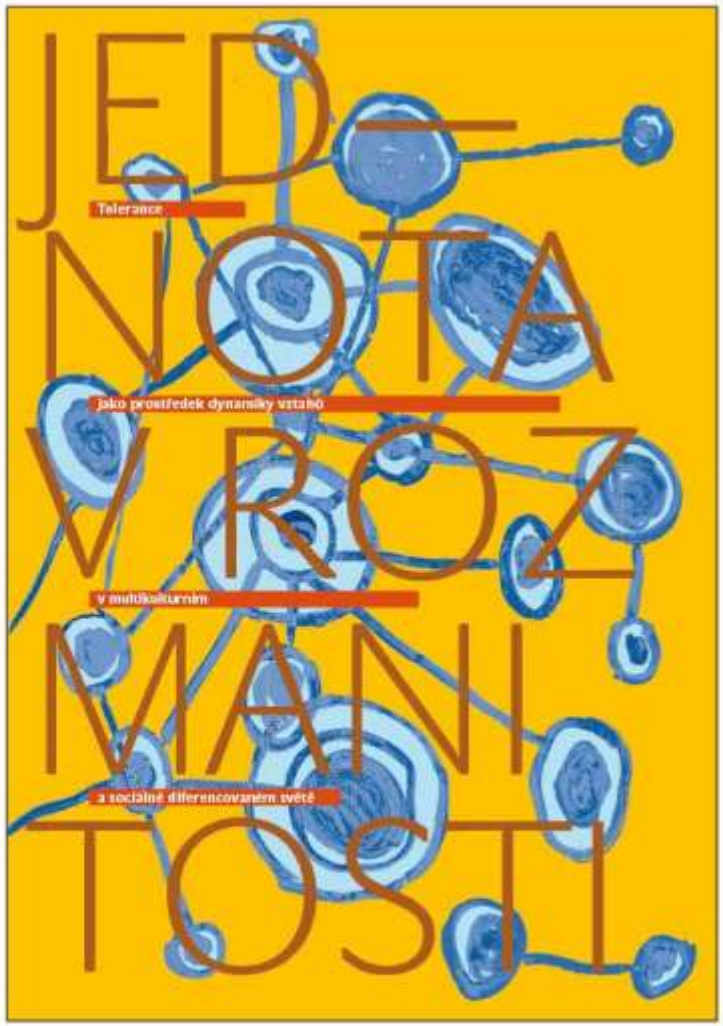
I Kateřina Hlávková

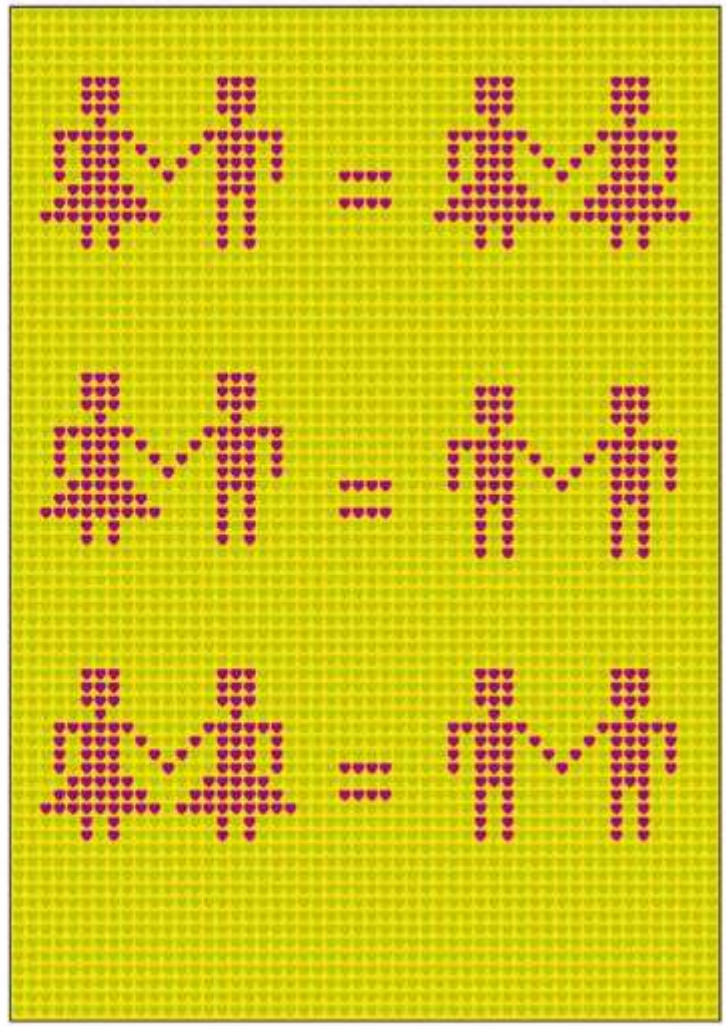
Kateřina Hlávková

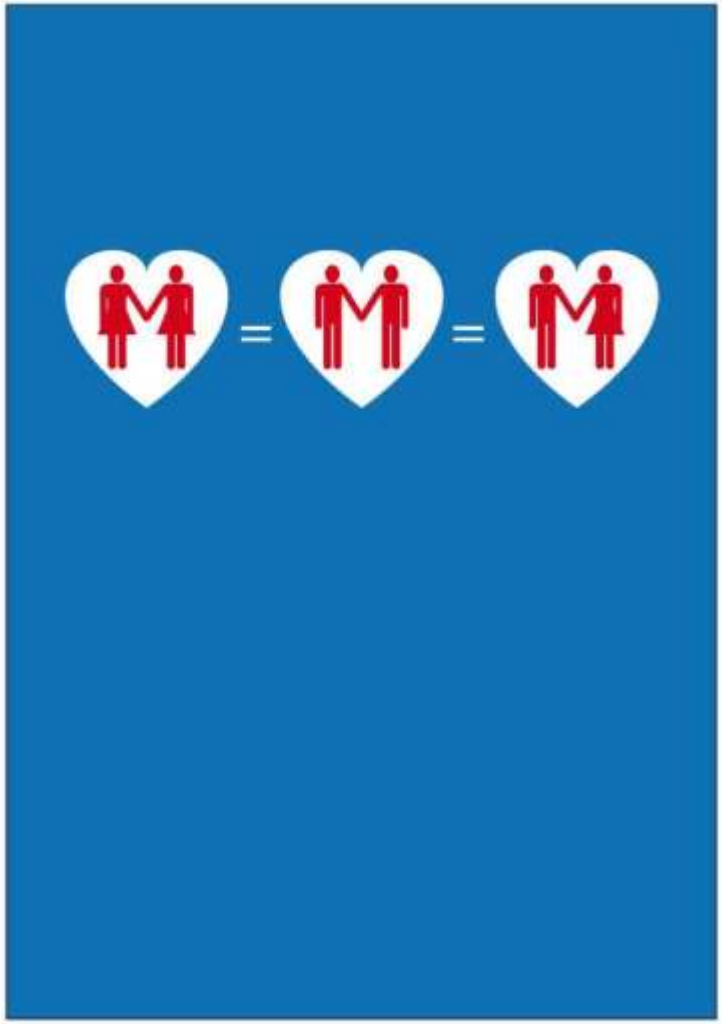
Vendula Vavroušková

I Adrian Jansa

I Matěj Moravec

Matěj Moravec

Klára Hájková

Sborník edukačních plakátů s tématikou rasismu, xenofobie, intolerance a šikany v české společnosti

Výběr prací studentů propagační grafiky
Vyšší odborné školy grafické v Praze
Hellichově ulici vydala jako neprodejný tisk
v Praze roku 2010 Unie Comenius
v nakladatelství Zbyněk Kočvar – Bastion
Editoři: Vasilis Teodoridis, Václav Vančata,
Vladimír Přívratský
Grafická úprava Zbyněk Kočvar
K tisku připravil Tomáš Krcha
Vydání první. Stran 40

ISBN 978-80-904885-0-2